

Vangstresultaten van nachttrekkers in de Grootte Peel tijdens de jaren 1987 tot en met 1989.

Verkorte versie van het artikel zoals is verschenen in het tijdschrift "Limburgse Vogels", jaargang 1, nummer 3.

Fons Aelberts en Boena van Noorden

Inleiding

In het Nationaal Park de Grootte Peel (in oprichting) worden al sinds jaar en dag vogels geringd om meer inzicht te krijgen in de verplaatsingen en verblijfplaatsen van in de Peel broedende, overwinterende of doortrekkende vogelsoorten. Sedert het najaar van 1987 heeft het ringonderzoek in de Grootte Peel een meer systematische aanpak gekregen. Vanaf die tijd wordt er gewerkt vanaf een vaste ringlokatie, waarbij jaarlijks volgens een zelfde vangmethode en -intensiteit vogels gevangen en van een ring voorzien worden.

Bij het vangen werd een nog betrekkelijk nieuwe techniek toegepast om de vogels te lokken. Door middel van het afspelen van de zang van enkele vogelsoorten gedurende de nacht werden de overtrekkende vogels gestimuleerd om te landen op de vanglokatie. Uit ervaringen in binnen- en buitenland is gebleken dat het vangstresultaat hierdoor spectaculair kan toenemen (o.a. Roggeman, 1990).

Na drie vangjaren werd het tijd het verzamelde materiaal te gaan bewerken. Vanwege de grote hoeveelheid verzamelde gegevens was het noodzakelijk om hieruit een selectie te maken. Tot dusver is er vrijwel niets bekend over het doortrekverloop van nachttrekkers gedurende het najaar in de Peelstreek. Dit vormde de aanleiding om het verloop van de trek voor een aantal soorten over de Grootte Peel in drie opvolgende jaren aan de hand van vangsten te reconstrueren. Uit deze gegevens zijn die van de Rietzanger, Kleine Karekiet, Tuinfluiter, Zwartkop, Roodborst en Blauwborst nader geanalyseerd. De doortrekgegevens van de overige soorten worden hier niet besproken, omdat het aantal vangsten van deze soorten te gering was om doortrekpatronen op betrouwbare wijze te reconstrueren.

Materiaal en methode

Gevangen werd er met behulp van een vaste mistnetopstelling verdeeld over twee netten met een lengte van 24 en 9 meter en met een hoogte van 3 meter. In 1989 werd er een derde net van 12 meter bij geplaatst. In de praktijk bleek echter dat er met dit net erg weinig vogels werden gevangen. Vanwege dit tegenvallende resultaat en om de vergelijkbaarheid met andere jaren niet al te veel geweld aan te doen, is besloten om in de toekomst de mistnetopstelling te beperken tot twee netten.

De vanglokatie bevindt zich in een drassig deel van het hoogveengebied de Groote Peel (gemeente Asten, Noord-Brabant). De netten worden geflankeerd door Wilgestruiken en Berkeboompjes (1 tot 3 meter hoog). De bodem is spaarzaam begroeid met Pitrus en Pijpestrootje. Op ca 5 meter van het 9 meter net en op ca 30 meter van het 24 meter net bevindt zich een Rietveld van ca. 20 ha. Besdragende bomen en struiken komen in de directe omgeving van de vanglokatie niet voor.

Vanaf ongeveer 3 uur voor zonsopgang werden de overtrekkende nachttrek-
kers naar beneden gelokt door de zang van deze vogels met behulp van een
cassetterecorder af te spelen. Verdeeld over de vangplaats bevonden zich
zes 'hoge tonen luidsprekers'. Hiervan bevonden zich er vier bij het 24
meter net, één bij het 9 meter net en één in een wilgenbosje op ongeveer
25 meter afstand van het 9 meter net. De twee laatst genoemde luidsprekers
werden gedurende de nacht ingeschakeld, de overige vier alleen tijdens het
vangen. Op het moment dat de vogels aan het 9 meter net geringd werden
waren de luidsprekers aan het 24 meter net ingeschakeld. Nadat de vogels
aan het 9 meter net van een ring voorzien waren werd de luidspreker bij
dit net en die in het wilgenbosje weer ingeschakeld. De luidsprekers bij het
24 meter net werden uitgeschakeld zodra daar de netten geleegd werden.
Dit omschakelen werd gedurende de gehele vangochtend uitgevoerd. Het
frequentiebereik van het uitgezonden geluid ligt tussen de 3,5 en 14 KHz.
Het uitgangsvermogen van de cassette-recorder is 15 Watt. Op de band die
gedurende het gehele vangstseizoen gebruikt werd stond de zang van de
Witgersterde Blauwborst, Rietzanger, Zwartkop, Braamsluiper en de Kleine
Karekiet.

Eén uur voor zonsopgang werd de vanginstallatie vangklaar gemaakt, dat wil zeggen dat de opgerolde netten uiteen werden geschoven. Deze voorbereidingen duurden steeds ongeveer een kwartier, zodat vanaf ongeveer drie kwartier voor zonsopgang met vangen werd gestart. Tijdens de vangst die elke keer tegen tien uur in de ochtend gestaakt werd bleef de geluidsinstallatie ingeschakeld. Vanuit een schuilhut werd het net van 24 meter in de gaten gehouden, en bij vangsten meteen geleegd. Het andere net werd ongeveer eens per 25 minuten gecontroleerd. De vogels werden aan het net gedetermineerd, van een ring voorzien en vervolgens in vrijheid gesteld. Eerder in het najaar geringde vogels die zijn teruggevangen zijn wel geregistreerd, maar niet opgenomen in de totaal-overzichten; elke vogel wordt dus slechts éénmaal meegeteld.

De vangperiode strekte zich uit van half juli tot begin november. In tabel 1 is aangegeven hoe de vangdagen verdeeld zijn over het seizoen.

Tabel 1 Het aantal vangdagen per decade gedurende de najaaren van 1987, 1988 en 1989 in de Grootte Peel.

Decade	Periode	Aantal vangdagen			totaal
		'87	'88	'89	
1	15-07/25-07	1	2	2	5
2	26-07/04-08	1	3	3	7
3	05-08/15-08	4	3	3	10
4	16-08/26-08	2	1	2	5
5	27-08/05-09	1	3	2	6
6	06-09/16-09	2	2	2	6
7	17-09/27-09	2	0	2	4
8	28-09/07-10	1	1	3	5
9	08-10/18-10	3	2	2	7
10	19-10/29-10	2	3	1	6
11	30-10/08-11	2	2	0	4
Totaal		21	22	22	65

We zien dat de verdeling over de decades enige spreiding vertoont. Dit wordt veroorzaakt door twee factoren. Ten eerste was de ringer aangewezen op de woensdag en op het weekeinde waardoor er onvoldoende rekening met de decades gehouden kon worden. Ten tweede werd bij slechte weers-

omstandigheden, veel wind (harder dan 3 Beaufort) en/of regen, het vangen gestaakt.

Voor de leeftijdsaanwijzingen worden drie klassen gebruikt. De leeftijd van de vogels die zijn geboren in het kalenderjaar waarin ze zijn gevangen wordt aangeduid met "1e kalenderjaar" (1KJ). De leeftijd van de vogels die eerder zijn geboren dan het kalenderjaar waarin ze zijn gevangen wordt aangeduid met "na het 1e kalenderjaar" (na 1 KJ). Bij zangvogels betekent dit meestal dat ze volwassen (adult) zijn. De leeftijd van vogels die reeds kunnen vliegen, maar waarover verder niets bekend is, wordt aangeduid met "volgroeid" (volgr.).

In de vangstverloop-diagrammen (fig. 1 tot en met 7) is steeds het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade weergegeven. De ligging van de mediane datum (50 %) is met een pijltje aangegeven.

Resultaten en discussie

Trek en dispersie.

Alvorens op de presentatie en bespreking van de resultaten in te gaan, willen we de lezer op twee verschijnselen duiden die steeds bij de interpretatie van de gegevens in het achterhoofd dienen te worden gehouden, namelijk trek en dispersie. Onder trek wordt een gerichte verplaatsing tussen broed- en overwinteringsgebied. Dispersie is de verbreiding vanaf de broedplaats waarbij de verplaatsingen veelal over kleinere afstanden en in nagenoeg alle richtingen kunnen plaats vinden. Dispersie treedt meestal direct na de broedtijd en nog vóór de eigenlijke trek op. Veelal zijn het jonge vogels die hierbij betrokken zijn (Jenni, 1984). Als er wordt gevangen op lokaties waarin de te vangen soorten ook broeden, is de kans groter dat vogels, die dispersiegedrag vertonen, gevangen worden dan op plaatsen waar ze niet broeden. De patronen in de gepresenteerde figuren zijn dan ook het resultaat van een combinatie van dispersie-bewegingen en echte trek. Dit geldt zeker voor de soorten die in en nabij de Grote Peel broeden. De berekende mediane doortrekdata geven daarom bij veel van de soorten niet de werkelijke doortrek-mediaan weer. De in dit artikel gebezigde term "doortrekverloop" dekt hierdoor in de meeste gevallen de lading niet volledig.

Vangresultaten

In tabel 2 is per soort en per jaar het aantal gevangen vogels vermeld. Verder is het totaal aantal vangdagen en het aantal vangdagen met goede, redelijke en slechte vangstomstandigheden weergegeven. Bij veel wind (meer dan windkracht 3) beweegt het net te veel waardoor de vogels het net zien. Indien de netten "bevrozen" (bevroren rijp) worden deze ook zichtbaar en worden er bijna geen vogels meer gevangen. Dagen waarop zich deze situaties voordoen worden aangemerkt als slechte vangdagen. Dagen waarin de vangstomstandigheden tijdens het vangen sterk verslechteren worden als redelijk bestempeld. Uit tabel 2 blijkt dat in 1987 vrij weinig vogels zijn gevangen hetgeen waarschijnlijk voor een groot deel te wijten is aan slechte vangstomstandigheden.

Tabel 2. Aantal gevangen exemplaren van enkele nachttrekkers in de Grootte Peel gedurende de periode 1987 t/m 1989 in relatie tot de vangstomstandigheden.

<i>Soort/Jaar</i>	<i>1987</i>	<i>1988</i>	<i>1989</i>
<i>Rietzanger</i>	<i>4</i>	<i>46</i>	<i>44</i>
<i>Kleine Karekiet*)</i>	<i>64</i>	<i>238</i>	<i>337</i>
<i>Zwartkop*)</i>	<i>50</i>	<i>141</i>	<i>102</i>
<i>Tuinfluits*)</i>	<i>7</i>	<i>41</i>	<i>30</i>
<i>Roodborst*)</i>	<i>9</i>	<i>45</i>	<i>31</i>
<i>Blauwborst*)</i>	<i>23</i>	<i>25</i>	<i>69</i>
<i>Totaal</i>	<i>157</i>	<i>536</i>	<i>613</i>
<i>Goede vangdagen</i>	<i>9</i>	<i>17</i>	<i>19</i>
<i>Redelijke vangdg.</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>3</i>
<i>Slechte vangdagen</i>	<i>8</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Totaal vangdg.</i>	<i>21</i>	<i>22</i>	<i>23</i>
<i>% slechte vangstomst.</i>	<i>38</i>	<i>5</i>	<i>4</i>

*) Broedvogel in de Grootte Peel gedurende onderzoeksperiode.

Bespreking per soort.

Rietzanger (Acrocephalus schoenobaenus)

In de periode '87-'89 werden 94 Rietzangers van een ring voorzien. Opvallend is de toename van het aantal gevangen vogels in 1988 en 1989 ten opzichte van 1987. Voor een deel zal dit te wijten zijn aan de slechte vangstomstandigheden in 1987. Er zijn echter duidelijke aanwijzingen dat de toename van het aantal gevangen vogels niet alleen kan worden verklaard door de goede vangst-omstandigheden in 1988 en 1989.

In de jaren 1985 en 1986 toen er ook al in de Grootte Peel vogels werden gevangen (onder niet gestandaardiseerde omstandigheden) werden er respectievelijk 0 en 2 Rietzangers geringd. Ook landelijk werden er vanaf 1987, t.o.v. 1978 t/m 1986, opvallend meer Rietzangers geringd (Osieck & Winkelman, 1983 en 1989, Schr. med. R. Wassenaar, Nederlandse Ringcentrale, 1990). De toename tussen 1988 op 1989 mag zeer spectaculair worden genoemd: in 1988 werden er 960 Rietzangers geringd en in 1989 waren er dit er 1612 (voorlopig cijfer). Deze toename van het landelijke aantal geringde Rietzangers is mogelijk het gevolg van een reële toename van deze soort gedurende de laatste twee jaar. Deze conclusie wordt echter onder voorbehoud gemaakt, omdat het landelijke ringwerk nog niet geheel gestandaardiseerd is.

In figuur 1 is het doortrekverloop van de Rietzanger gedurende de periode 1987 - 1989 weergegeven. Het doortrekpatroon vertoont twee pieken. De eerste, tevens grootste piek, valt in de periode 26 juli t/m 4 augustus, een kleinere piek vinden we in de 5e decade (27 augustus t/m 5 september). De vroegste en laatste vangdata waren respectievelijk 18 juli '89 en 25 sept. '89. De mediane doortrekdatum ligt op 2 augustus. De 10- en 90% datumgrenzen liggen respectievelijk op 18 juli en 3 september. Er werd geen duidelijk verschil in doortrekperiode gevonden tussen oude en jonge vogels.

Het doortrekverloop komt sterk overeen met het patroon zoals dat door Koskimies & Saurola (1985) in 1984 op twee plaatsen in Finland is gevonden. In Groot Brittannië is het doortrekverloop niet helemaal hetzelfde als in de Grootte Peel. Het hoogtepunt van de trek valt in Groot Brittannië, evenals in de Peel, tussen de laatste week van juli en de eerste week van augustus (Riddiford & Findley, 1981 en Ormerod, 1990). De vrij abrupte

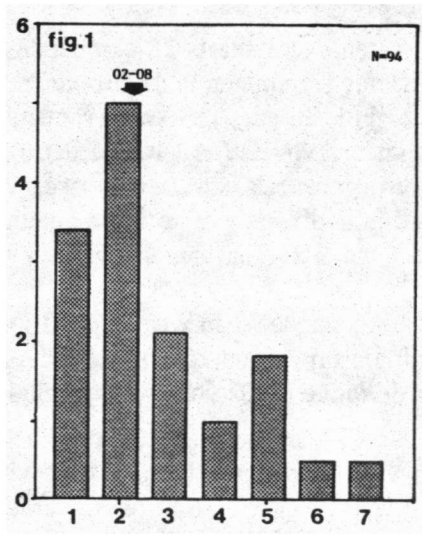
daling rond de tweede week van augustus (figuur 1) werd in Groot Britannië echter niet waargenomen. De daling zet zich daar pas geleidelijk in rond 1 september. Dit verschil hangt mogelijk samen met de verschillende trekstrategieën van de Britse en Noord-Europese Rietzangers. Een deel van Britse Rietzangers vetten in hun broedgebied op en trekken vervolgens, zonder opvetstops, door naar overwinteringsgebieden ten zuiden van de Sahara (Ormerod, 1990). Voor de Finse (Noord-Europese) Rietzangers is een dergelijke non-stop-vlucht onmogelijk vanwege de enorme afstand (Koskimies & Saurola, 1985). Zij zullen onderweg regelmatig moeten "bijtanken". Mogelijk zijn de in Peel gevangen Rietzangers (voor een deel) afkomstig uit Noord-Europa en gebruiken zij de Groote Peel als "tankstation".

Twee, in de Groote Peel geringde Rietzangers, werden teruggemeld. Een op 27 juli 1988 geringd exemplaar werd op 29 april 1989 teruggemeld van het Tjeukemeer in Friesland. Eén Rietzanger die, op 31 augustus 1988 werd geringd, werd 6 dagen later en 514 km verder gevangen in Oostenrijk (Fussach, Vorarlberg). Deze zuid-oostelijke trekrichting, van in Nederland geringde (volgroeide) Rietzangers, is meerdere malen geconstateerd (Zink, 1987).

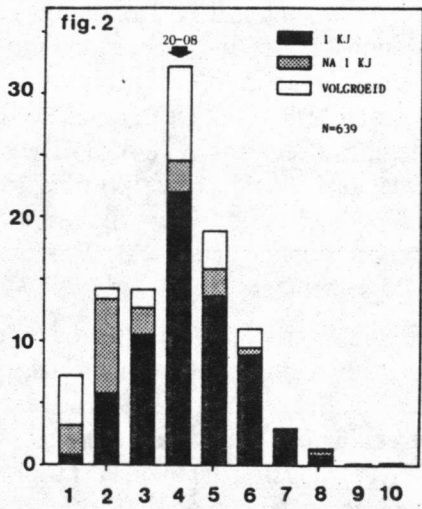
Kleine Karekiet (Acrocephalus scirpaceus)

De Kleine Karekiet is de meest geringde vogelsoort op de vanglokatie in het onderzoeksgebied. In de najaren '87 t/m '89 werden er 639 Kleine Karekieten gevangen. In figuur 2 is het doortrekverloop van deze soort in deze periode weergegeven. Uit deze figuur blijkt dat de trek ongeveer even geleidelijk op gang komt als afneemt. Het trekpatroon is dus vrij symmetrisch opgebouwd. Afgaande op deze symmetrie is het heel goed mogelijk dat de trek (en dispersie?) van deze soort reeds voor 15 juli (eerste vangdag) op gang komt. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of deze veronderstelling juist is. In de literatuur vinden we zowel patronen waar het zwaartepunt in het midden (Frankrijk en Groot Britannië) als enigszins naar links (Algerije, Zwitserland) ligt (Blondel 1960, Riddiford & Findley 1981, Bairlein 1988 en Jenni 1984). Waarschijnlijk speelt de invloed van de dispersie een niet te onderschatten rol bij de vorm van het patroon.

AANTAL GERINGDE VOGELS PER VANGDAG

Figuur 1. Vangstverloop van de Rietzanger in het najaar ('87 t/m '89) in de Grootte Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

Figuur 2. Vangstverloop van de Kleine Karekiet in het najaar ('87 t/m '89) in de Grootte Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

De vroegste vangdatum is 18 juli '89 en de laatste is 28 oktober '89. De data waarop 10, 50 en 90% van de Kleine Karekieten in de Groote Peel zijn doorgetrokken zijn respectievelijk 27 juli, 20 augustus en 10 september. Uit figuur 2 is af te lezen dat de volwassen vogels (na 1 KJ) eerder trekken dan de jonge vogels (1 KJ). Deze vroegere trek van de volwassen vogels is echter nog sterker dan in deze figuur direct is af te lezen, omdat het aandeel van de volwassen vogels 26% van het totaal aantal gevangen vogels (1 KJ, na 1 KJ en volgr.) uitmaakt.

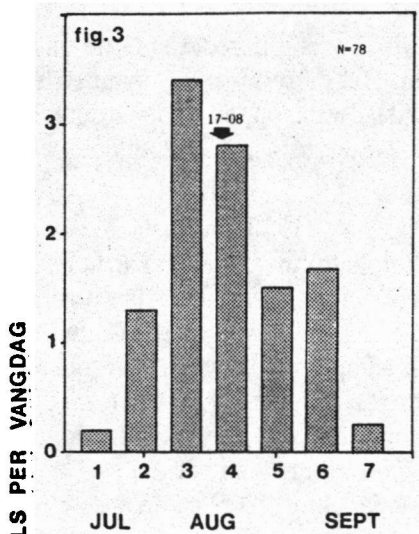
Dit verschijnsel is een aanwijzing dat het aandeel van vogels, die dispersiegedrag vertonen, gering is. Er wordt hierbij verondersteld dat bij de Kleine Karekiet de dispersie vooral onder de jonge (1KJ) vogels plaats vindt.

Tot op heden zijn er vier Kleine Karekieten met een "Groote Peelring" teruggemeld. Deze terugmeldingen waren alle afkomstig uit België, waarbij de trekrichting zonder uitzondering westelijk (250-260°) was. Verder kan gemeld worden dat er in de Groote Peel vijf Kleine Karekieten met een "niet Groote Peelring" zijn gevangen.

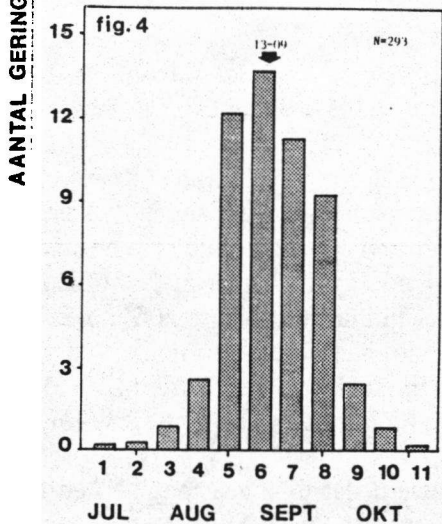
Tuinfluitier (Sylvia borin)

Gedurende de drie onderzoeksjaren werden in totaal 78 Tuinfluiters gevangen en van een ring voorzien. In figuur 3 is het doortrekverloop van deze soort weergegeven. De mediane doortrekdatum van 17 augustus is erg vroeg ten opzichte van waarnemingen elders in Nederland en Europa. Zo ligt de mediaan in Castricum rond 1 september (Levering, 1984), op Helgoland ook rond 1 september en bij Tour de Valat (Zuid-Frankrijk) rond 15 september (Klein et. al., 1973). De 10% en 90% doortrekdata zijn respectievelijk 1 augustus en 10 september. De uiterste vangdata van de Tuinfluitier in de Groote Peel zijn 24 juli '88 en 20 september '87.

Het is heel goed mogelijk dat de dispersie een deel van deze vroege "doortrek" verklaart. De Tuinfluitier is in de Groote Peel een vrij algemene broedvogel (16 territoria per 100 ha; van Seggelen et al., 1988). De mediane data uit de literatuur hebben betrekking op veel grotere aantallen vogels gevangen in een groter tijdsbestek. Het is mogelijk dat in de Peel voornamelijk lokale broedvogels worden gevangen en dat de noordelijke Tuinfluiters de moerassige vanglokatie om een nog onbekende reden niet aandoen.

Figuur 3. Vangstverloop van de Tuinfluiter in het najaar ('87 t/m '89) in de Grootte Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

Figuur 4. Vangstverloop van de Zwartkop in het najaar ('87 t/m '89) in de Grootte Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

Zwartkop (Sylvia atricapilla)

In figuur 4 is het doortrekverloop van de Zwartkop gedurende de onderzoeksperiode ('87 t/m '89) weergegeven. Het patroon is vrij symmetrisch. De data waarop 10%, 50% en 90% van de Zwartkoppen in de Groote Peel worden gevangen, zijn respectievelijk 27 augustus, 13 september en 5 oktober.

Uit de herfsttrek-diagrammen die Klein et al. (1973) vermelden zijn van Noord- naar Zuid-Europa de volgende (globale) mediane data af te leiden; Fair Isle (Schotland) rond 5 oktober, Helgoland (West-Duitsland) rond 5 oktober, Isle de Ouessant (West-Frankrijk) rond 5 oktober en Tour du Valat (Zuid-Frankrijk) rond 10 oktober. De mediane datum van de Groote Peel is gelet op de trend in de mediane data van Klein et al. (1973) (mediane datum later naarmate men zuidelijker komt) aan de vroege kant. Mogelijk speelt hierbij wederom de invloed van de dispersie een rol.

De vroegste ringdatum voor de Zwartkop is 18 juli 1989 en de laatste is 30 oktober 1988. Tot dusver is er één terugmelding van een in de Groote Peel geringde Zwartkop ontvangen. Het betrof een volgroeid exemplaar dat op 2 oktober 1988 in de Groote Peel werd geringd en op 16 november 1988 (45 dagen later en 1819 km verder) in Sevilla in Spanje werd teruggemeld.

Roodborst (Erithacus rubecula)

Pas aan het einde van de herfst van 1987 werd besloten om ook de Roodborst op de vanglokatie te ringen. De in 1987 verzamelde gegevens van deze soort zijn daarom niet bewerkt.

In figuur 5 is het doortrekpatroon per leeftijdsgroep (1 Kj, na 1Kj en volgr.) van de Roodborst in de Groote Peel gedurende de najaren '88 en '89 weergegeven. We zien een heel duidelijk tweetoppig verloop van de najaars-trek. Dit verschijnsel is op verschillende vanglokaties in Noord-Europa geconstateerd (Zweden en België), terwijl in Midden-Europa, Zuid-Europa en Noord-Afrika duidelijk ééntoppige patronen werden gevonden (Pettersson, 1983, Adriaensen 1987; Jenni, 1984; Blondel, 1960 en Bairlein, 1988). De eerste piek in de Groote Peel valt rond 5 september en de tweede rond 15 oktober.

In Ottenby (Zweden) werd geconstateerd dat dit twee toppige doortrekverloop zich zowel bij jonge als volwassen vogels voordoet (Pettersson,

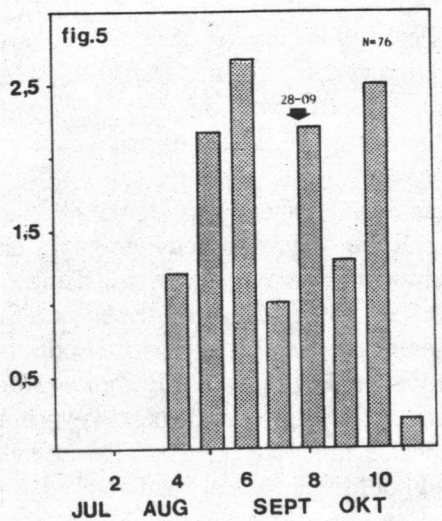
1983). De gegevens uit de Grootte Peel zijn in zo verre hiermee in overeenstemming dat de leeftijdsgroepen gelijkmatig over de decaden zijn verdeeld. Waarschijnlijk komt het tweetoppige doortrekverloop van de volwassen vogels in de Peel niet zo best uit de verf vanwege het geringe aantal vangsten.

Adriaensen (1987) heeft, aan de hand van ringgegevens uit België, aangetoond dat de vogels in de eerste piek de "eigen" broedvogels zijn en de vogels in de tweede piek buitenlandse vogels. De in Nederland als nestjong geringde Roodborsten worden voor een groot deel teruggemeld uit Zuid-Europa, waarmee is bevestigd dat tenminste een deel van onze Roodborsten wegtrekt (Speek & Speek, 1984). In Midden-Europa, Zuid-Europa en Noord-Afrika wordt slechts één piek gevonden. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat het hierbij om buitenlandse broedvogels gaat. De zuidelijke populaties gedragen zich bovendien hoofdzakelijk als standvogel.

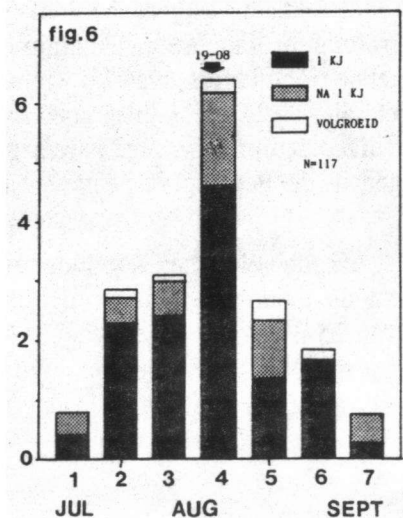
De mediane datum van de doortrek in de Peel ligt op 28 september. Dit is zes dagen vroeger dan in Zuid-Zweden (Pettersson, 1983 en Högstedt & Persson, 1971). Voor Zwitserland, Zuid-Frankrijk en Noord-Algerije zijn respectievelijk de volgende mediane doortrekdata vastgesteld; 3 oktober, 15 oktober en ca. 25 oktober. Wat betreft de mediane doortrekdatum loopt de Grootte Peel niet geheel in de pas met de trend elders, waarbij van noord naar zuid de mediaan steeds later in het najaar valt. Het is heel goed mogelijk dat ten gevolge van dispersie de mediane datum vervroegd is waargenomen. De 10%- en 90%-grenzen liggen in de Peel op respectievelijk 27 augustus en 28 oktober.

Het aandeel van de, in de Grootte Peel, geringde volwassen Roodborsten (na 1 KJ) bedraagt ruim 9 %. Op grond van de geboorte, sterfte en de levensverwachting zou echter een aandeel van 25-30% volwassen vogels in de herfst verwacht mogen worden (Pettersson, 1983). De vroegste ringdatum van de Roodborst in de Grootte Peel is 17 augustus 1988 en de laatste is 11 november 1989. De laatste datum is eveneens de laatste vangdag van de herfst.

AANTAL GERINGDE VOGELS PER VANGDAG

Figuur 5. Vangstverloop van de Roodborst in het najaar ('87 t/m '89) in de Groote Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

Figuur 6. Vangstverloop per leeftijdsklasse van de Blauwborst in het najaar ('87 t/m '89) in de Groote Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

Witgesterde Blauwborst (Luscinia svecica cyanecula)

Gedurende de drie onderzoeksjaren werden er in de herfst 117 Blauwborsten op de vanglokatie geringd. In figuur 6 is het vangstverloop per leeftijdsklasse gedurende de periode '87 t/m '89 weergegeven. Deze verdeling benadert die van een normaal-verdeling (symmetrisch). Uit de figuur blijkt dat er geen duidelijk verschil bestaat in de timing van de trek tussen volwassen en jonge vogels. Het aandeel van de jonge vogels (1 KJ) ten opzichte van het totaal aantal vogels bedraagt 72%.

De mediane doortrekdatum in de Groote Peel gedurende de onderzoeksperiode is 19 augustus. In Zwitserland en Zuid-Frankrijk werden mediane doortrekdata op respectievelijk 10 september en rond 15 september vastgesteld (Jenni, 1984 en Blondel, 1960). De 10%- en 90%-grenzen liggen op respectievelijk 29 juli en 9 september. Dit betekent dus dat, als de trek in de Groote Peel al bijna voorbij is, het hoogtepunt in Midden en Zuid-Europa nog bereikt moet worden. De mediane doortrekdatum in de Groote Peel kan ten gevolge van de dispersie vervroegd zijn en geeft dus niet de ware doortrekmediaan weer.

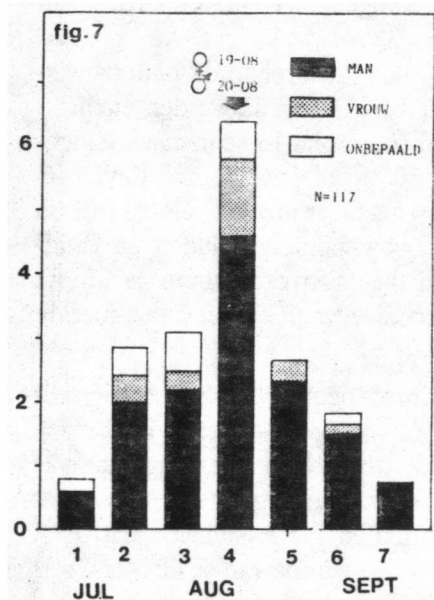
Hoe groot het aandeel is van de lokale broedvogels in de herfstvangsten, is niet bekend. Opvallend is dat slechts één van de 62 in het broedseizoen in de Groote Peel geringde volwassen Blauwborsten op de vanglokatie in het najaar werd terugevangen. Er is echter een ringvangst gedaan die wijst op dispersie over een wat grotere afstand. Een 1 KJ mannetje dat op 3 augustus 1988 bij het Beuven (12 km ten noord-westen van de Groote Peel) werd geringd, werd 11 dagen later in de Groote Peel gevangen.

De uiterste ringdata in het najaar in de Groote Peel zijn respectievelijk 19 juli 1987 en 17 september 1989.

In figuur 7 is het doortrekverloop van de Blauwborst per geslacht weergegeven. Hieruit blijkt dat de verschillende geslachten in de Groote Peel vrijwel gelijktijdig doortrekken (mediaan man = 20 augustus, mediaan vrouw = 19 augustus). Dit is overeenkomstig met de gegevens uit de literatuur (Schmidt 1970).

Het aandeel van de mannetjes in het totaal aantal gevangen vogels bedraagt 75%. Dit overwicht van de mannetjes in de gevangen Blauwborsten kan voor een deel het gevolg zijn van het met kunstgeluid lokken van de vogels.

Herremans (1989) toonde voor de Zwartkop aan dat het aandeel gevangen mannetjes significant toenam indien er gebruik werd gemaakt van zangna-bootsing met behulp van een geluidsband. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dit ook voor de Blauwborst geldt.

Figuur 7. Vangstverloop per geslacht van de Blauwborst in het najaar ('87 t/m '89) in de Groote Peel, weergegeven als het gemiddelde aantal vogels per vangdag per decade. De ligging van de mediane datum is met een pijltje aangegeven.

Dankwoord

Een woord van dank is op zijn plaats aan R.D. Wassenaar (Nederlandse Ringcentrale, Heteren) voor het verstrekken van de landelijke ringgegevens van de Rietzanger. Gaarne danken wij ook Jan van Loon die trouw assisteerde bij het ringwerk en Ran Schols die het manuscript van commentaar voorzag.

Literatuur

- Adriaensens F., 1987. The timing of Robin migration in Belgium as shown by ringing recoveries. *Ringings & Migration* 8: 43-55.
- Aelberts F., M. van Deursen en J. van Loon, 1990. Resultaten van ringactiviteiten '89, het verloop van de 'nachttrek' gedurende jaren '87, '88 en '89 gemeten aan de hand van ringvangsten in de Grootte Peel en overige waarnemingen in het jaar '89. Verslag.
- Bairlein F., 1988. Herbstlicher Durchzug, Körpergewichte und Fettdeposition von Zugvögeln in einem Rastgebiet in Nordalgerien. *Die Vogelwarte* 34: 237-248.
- Blondel J. 1960. Le cycle annuel des passereaux en Camargue. *Terre et Vie* 20: 271 - 294.
- Herremans M., 1989. Habitat and sampling related bias in sex-ratio of trapped Blackcaps *Sylvia atricapilla*. *Ringings & Migration* 10: 31-34.
- Högstedt G. & C. Persson, 1971. Phänologie und Überwinterung der über Falsterbo ziehenden Rotkehlchen (*Erithacus rubecula*). *Die Vogelwarte* 26: 86-98.
- Jenni L., 1984. Herbstzugmuster von Vögeln auf dem Col de Bretolet unter besonderer Berücksichtigung nachbrutzeitlicher Bewegungen. *Der Ornithologische Beobachter* 81: 183-213.
- Klein H., P. Berthold & E. Gwinner, 1973. Der Zug der Europäischen Garten- und Mönchsgrasmücken (*Sylvia borin* und *S. atricapilla*). *Die Vogelwarte* 27: 73-134.
- Koskimies P. & P. Saurola, 1985. Autumn migration strategies of the Sedge Warbler *Acrocephalus schoenobaenus* in Finland: a preliminary report. *Ornis Fennica* 62: 145-152.
- Levering H., 1984. Over de herkomst en trek van bij Castricum geringde Tuinfluiters. *Winterkoning* 11: 7-14.
- Riddiford N. & P. Findley, 1981. Seasonal Movements of Summer Migrants. BTO Guide 18, BTO Beech Grove, Tring, Hertfordshire, England. 84 p.
- Schmidt E., 1970. Das Blaukehlchen (*Luscinia svecica*). *Die neue Brehm-Bücherei* 426. Wittenberg Lutherstadt. 72 p.
- Seggelen C. van, P. van Tilburg & J. Vereijken, 1988. Broedvogelinventarisatie van de Astense Peel. VWG de Peel, Asten/Someren, 51 p.
- Ormerod S.J., 1990. Time of passage, habitat use and mass change of *Acrocephalus warblers* in a South Wales reedswamp. *Ringings & Migration* 11: 1-11.
- Osiack E.R. & J.E. Winkelman, 1983. Ringwerk in Nederland in 1961-80. *Limosa* 56: 55-58.
- Osiack E.R. & J.E. Winkelman, 1983. Ringwerk in Nederland in 1981-86. *Limosa* 62: 131-146.
- Petterson J., 1983. Røthakens *Erithacus rubecula* höstflyttning vid Ottenby. *Var Fagelvärelid* 42: 333-342.
- Roggeman W., 1990. Ringen van nachttrekkers met behulp van versterkt geluid. Op het Vinketouw, nr 59: 6-11.
- Speek B.J. & G. Speek, 1984. Thieme's VogeltrekAtlas, Zutphen, 306 p.
- Vauk G. & C. Hornberger, 1972. Über den Durchzug der Dorngrasmücke (*Sylvia communis*) auf Helgoland. *Die Vogelwarte* 26: 298-303.
- Zink G., 1987. Der Zug europäischer Singvögel. Ein Atlas der Wiederfunde beringter Vögel, Band I. *Vogelwarte Radolfzell*.
- Fons Aelberts, Heesakkerweg 43, 5721 KN Asten. Boena van Noorden, Maassingel 144, 5751 VS Deurne.